

OPEN ACCESS

Čang Lung-si o tau a logu

Jan Beran

Univerzita Palackého

khberanovi@yahoo.co.uk

Když před časem nakladatelství Triáda hledalo mezi zahraničními komparatistickými tituly zajímavé kandidáty pro překlad do češtiny, poskytl mu prof. Oldřich Král nepřekvapivě tip z oblasti čínské, ač psaný v jazyce anglickém. Knihu *Tao a logos* s podtitulem „Literární hermeneutika: Východ a Západ“¹ vydal již před osmadvaceti lety čínský komparatista Čang Lung-si. Král s ním měl společného více než jen přičynost k soustředěné četbě a trvalou snahu o porozumění „cizímu“ textu s trvalým zřetelem k místům dotyku s textem „vlastním“. Společného měli také učitele, velkého čínské literárního vědce a zakladatele moderní čínské literární komparatistiky Čchien Čung-šua, narozeného v roce 1919, který se mimo svou akademickou kariéru v Číně proslavil i jako autor populárního románu *Obléhaná pevnost* (čín. *Wej-čcheng*, angl. *Fortress Besieged*) z roku 1946. Asi nejvýznamnějším a svým rozsahem monumentálním Čchienovým dílem literárně kritickým jsou čtyřsvazkové *Kapitoly trubka-šídlo*, které vyšly v Pekingu v roce 1979. Titul odkazuje na rčení z taoistické knihy *Mistr Čuang*, u nás mimo jiné známé opět především díky skvělému překladu Oldřicha Krále, rčení, jež znamená „skrz trubku nahlížet do oblohy a šídlem ukazovat k zemi“. Jedná se o metaforické vyjádření zúženého, omezeného pohledu na věci. Odtud pak anglický překlad názvu „Limited Views“ — „Omezené pohledy“. Jejich text je psaný elegantní klasickou čínštinou a je promísen citacemi v angličtině, francouzštině, němčině, italštině, španělštině a latině, přičemž tvoří komentářové dílo deseti z klasických textů čínské tradice.

Čchienův žák Čang Lung-si studoval nejprve na Pekingské universitě a později i ve Spojených státech na Harvardově universitě, kde pak i přednášel. V současnosti je profesorem srovnávací literatury a překladu na City University v Hong Kongu. *Tao a Logos* z roku 1992 stojí na počátku dlouhé řady jeho knih v angličtině a čínštině z oblasti mezikulturních studií a zejména literární komparatistiky. V průběhu let stále pokračuje ve hledání společných rysů východních a západních literatur svou učitelskou a literárně vědeckou přednáškovou činností, je však především plodným autorem, mezi jehož nejznámější tituly patří: *Mighty Opposites: From Dichotomies to Differences in the Comparative Study of China* [Mocné protiklady: od dichotomií k rozdílům ve srovnávacím studiu Číny] (1998), *Out of the Cultural Ghetto* [Z kulturního ghetta] (2000), *Allegoresis: Reading Canonical Literature East and West* [Alegoreze: Čtení

1 *Tao a logos: Literární hermeneutika, Východ a Západ*. Přel. Jan Beran. Praha : Triáda, 2020.

kanonické literatury na Východě a na Západě] (2005), *Unexpected Affinities: Reading across Cultures* [Neočekávaná spřízněnost: Čtení napříč kulturami] (2007), *Úvod do komparativní literatury* (čínsky, 2009), *Duchovní epika: Ztracený ráj* (čínsky, 2010), *From Comparison to World Literature* [Od srovnání ke světové literatuře] (2015). Trvale zpochybňuje představy o neslučitelnosti kultur Východu a Západu, samotné tyto dva termíny a aktivně se snaží vzájemně osvětlovat velká díla obou těchto velkých tradic. Mezi jeho další zájmy patří anglická literatura doby renesanční a 17. století. Je členem mnoha poradních vydavatelských orgánů a edičních rad, byly mu uděleny významné akademické ceny a od roku 2016 byl prezidentem Mezinárodní asociace pro srovnávací literaturu.

Důvod, proč Oldřich Král k seznámení k Čang Lung-siho dílem zvolil právě poměrně ranou knihu *Tao a logos*, můžeme pochopit mimo jiné, vzpomene-li, že poučen českou verzí strukturalismu, kořenící ve Šklovském a rozvíjenou Felixem Vodičkou, převzal Král a dále rozvíjel pojem *literárnosti*, jenž přenáší váhu a vážnost z odborníka-vykladače díla na čtenáře pod heslem: „literaturu nemáme znát, ale číst“.² V podobném duchu se nese a do podobného poselství ústí i výklad Čangův v této knize.

Hned zpočátku je důležité a zajímavé si uvědomit, že Čang Lung-siho, podobně jako jeho učitele Čchien Čung-šua, dlouhodobě zajímá kanonická literatura a její komentáře. I toto jeho pojednání je zčásti strukturované jako čínský komentář ke klasickému dílu, ve kterém široce cituje z filosofických, literárněvědných, hermeneutických, ale i básnických a prozaických děl.

Své hledání moderního výkladu literatury začíná důkladným prozkoumáním zejména evropské filosofické tradice všude tam, kde se uvažuje o schopnosti tvůrce (zejména literárního) díla vyjádřit své myšlenky a toto své vyjádření zpětně vyložit. Čangovo pojednání o umění rozumění tak koření v hermeneutice filosofické, od níž se však posléze odklání ke svému hlavnímu cíli: k rozumění literatuře a zejména poesii. A protože staví tuto snahu o porozumění na srovnávacím základu, prohlašuje hned zpočátku své klíčové přesvědčení, že hermeneutika nemůže být omezena jen na jednu tradici a jednu kulturu, jak se někteří myslitelé v čele s Hegelem domnívali. Hermeneutická teorie od Schleiermachera vyrůstá v úzkém sepětí s praxí (v jeho případě s překládáním Platónových dialogů a hledáním jejich jednoty a provázanosti). Čang hned konfrontuje jeho přístupy s názory Konfuciovými, jak se nám zachovaly v *Hovorech*. Zjišťuje, že potíže vzniká všude tam, kde se vnitřní řeč autora transformuje do napsaného slova. Tam snadno dochází k nedorozumění a záhy začíná být zřejmá potřebnost komentáře. Nezávisle na sobě tak vzniká rozsáhlá komentářová tradice jak na Západě, tak na Východě (jímž se v této knize rozumí především Čína). Větší důvěru zprvu dostává orální diskurs mezi učitelem a jeho žáky, psaní je spíše nástrojem pro připamatování slyšeného slova, až posléze je i prostředkem jeho fixace. Od počátku tázání po výkladu tradic je zřejmá velikost i hloubka tradice západní i tradice východní, otázkou však zůstává, mají-li si vzájemně co sdělit, lze-li mezi nimi najít styčné body a lze-li z těchto bodů dotyku odvodit zákonitosti obecně platné. Autorovo přesvědčení o kladné odpovědi je dáno vědomím universalitě hermeneutických principů, které lze do jisté míry použít anachronicky a bez přímé vazby na konkrétní

2 Král 2017, s. 9.

kulturní zakotvení, jakož i rozsahem jeho znalosti širokého spektra textů i dalších kulturních reálií. Významným cílem je mu systematizace rozptýlených náhledů a výroků čínské kritické tradice a pokus o navržení konzistentní linie hermeneutického myšlení v čínské poetice. Čínská poesie tu není jako poesie řecká inspirována božskou, člověku nedostupnou mocí, ale je vedena přímým úmyslem a vědomou aktivitou básníka, ve které tento úmysl nabývá slovní podoby. Čang ukazuje, že problému správného porozumění této intenci se věnoval již v 5. století literární kritik Liou Sie ve 48. kapitole svého díla *Duch básnictví řezaný do draků* (koncept č'-jin, „ten, který zná tón“, „kritik rozumějící“). Na mnoha příkladech Čang ukazuje, jak se výklady a komentáře bez ohledu na tradici pohybují v hermeneutickém kruhu (za všechny příklad Li Šang-jinovy „básně o poesii“ *Vzorovaná loutna*). Otázku porozumění pak probírá v konfrontaci s názory jiných autorů ze třech odlišných úhlů: z pozice autora, z hlediska textu a očima čtenáře. Dochází k závěrům o společných rysech západní a východní literární a kritické tradice, které ústí v požadavek směřování k interpretačnímu pluralismu, který by neměl být blokován příliš úzce chápanými teoretickými koncepty a přístupy.

LITERATURA:

Král, Oldřich. „Čínská literárnost: Pojem a téma“. *Svět literatury*, 2017, roč. 27, č. 55, s. 9–21.